

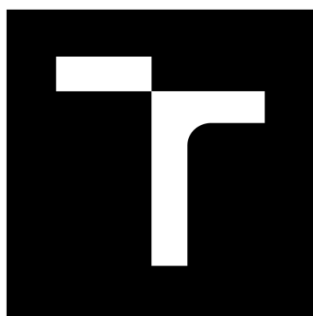
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

Fakulta architektury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno, 2019

Bc. Josef Kala

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV NAVRHOVÁNÍ

DEPARTMENT OF DESIGN

BRNO OBŘANY MĚSTO VE MĚSTĚ, PROSTOROVÁ A SYMBOLICKÁ KOSTRA OBŘAN

BRNO-OBŘANY

CITY IN THE CITY, SPACE AND SYMBOLIC STRUCTURE OF OBŘANY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Josef Kala

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. Ing. arch. Josef Kiszka

BRNO 2019

Zadání diplomové práce

Číslo práce:	FA-DIP0024/2018
Ústav:	Ústav navrhování
Student:	Bc. Josef Kala
Studijní program:	Architektura a urbanismus
Studijní obor:	Architektura
Vedoucí práce:	doc. Ing. arch. Josef Kiszka
Akademický rok:	2018/19

Název diplomové práce:

Brno Obřany Město ve městě, prostorová a symbolická kostra Obřan

Zadání diplomové práce:

Na podkladě předcházejícího zpracování urbanistické prognózy možných a žádoucích korekcí struktury Obřan jako samostatného sídelního celku v brněnské konurbaci doplňte principy dalšího vývoje Obřan s přihlédnutím na sociální potřeby a vztahy s akcentací centrální části.

Navrhněte program intervencí a architektonický návrh pro–komunitních objektů symbolické struktury, veřejný prostor a objekty s funkcí služeb a bydlení.

Těžištěm práce bude sakrální komplex a jeho doplnění o sociální a charitní posluhu, prostor ostrova, konverze industriálních objektů a doplňující intervence a veřejný prostor náměstí a nábřeží s oběma lokalitami související.

Obřany jsou periferní izolovanou městskou částí. Plánovaný komunikační obchvat a vytěsnění motorové dopravy a tím uvolnění stávající uliční sítě umožní re–kultivaci celku a dovolí sukcesivní proměnu lokality cestou přepisování (palimpsest) a individuovaných intervencí. Diplomová práce se zaměří na centrální část Obřan, využití potenciálu struktury a místa pro postupné vytvoření plnokrevného centra „samostatného malého města“ s akcentací pro–komunitních a pro–socializačních funkcí a kostry veřejného prostoru a potenciálu řeky.

Obsah práce

Urbanistická studie lokality centra Obřan, akcentace symbolické struktury a kostry veřejného prostoru s doplněním objektů souvisejících

Architektonický návrh objektů doplňujících strukturu a obraz lokality

Program nových intervencí a konverze existujících zachovávaných objektů

Textová část, teorie, komentář a objasnění

Rozsah grafických prací:

A ČÁST PRAKTICKÁ

I. PRŮVODNÍ TEXT – ROZSAH 2 A4 – ESENCE TEORETICKÉ ČÁSTI
(ZADÁNÍ)

VYCHODISKA CÍLE

TEXTOVÉ A GRAFICKÉ VYJÁDŘENÍ PRINCIPŮ A KONCEPTU

EKONOMIE A UDRŽITELNOST ŘEŠENÍ, VYHODNOCENÍ

LITERATURA A ZDROJE

II. SÍDLO, LOKALITA A MÍSTO

SITUACE SÍDLA/ČÁSTI – NÁVRH / STAV – M.: 1:10000 / 5000

SITUACE LOKALITY – NÁVRH / STAV – M.: 1:1000 / 2000

SITUACE MÍSTA A OBJEKTU – NÁVRH / STAV – M.: 1:500 / 1000

AXO MÍSTA / OBJEKTU / PROSTORU / STRUKTURY / USPOŘÁDÁNÍ (BLOKOVÉ SCHÉMA) –
M.: 1:500 / 1000

FOTODOKUMENTACE MAKETY SÍDLA / LOKALITY

FOTODOKUMENTACE PRACOVNÍCH MODELŮ

III. STAVEBNÍ PROGRAM

DLE PŘEDDIPLOMU A DLE ANALÝZ, ROZBORŮ (STRUKTURY SUBSTANCE, KOSTRY VP
A SYMBOL. STRUKTURY)

IV. OBJEKTY

PŮDORYSY: (ZÁKLADY), NP, PP, (STŘECHA), (KROV) – M.: 1:100 / 200 / 400

ŘEZY – M.: 1:100 / 200 / 400

POHLEDY – M.: 1:100 / 200 / 400

ARCHITEKTONICKÝ DETAIL – M.: 1:10 / 20

KONSTRUKČNÍ DETAILS – M.: 1:1 / 20

REPREZENTANT ŘEŠENÍ INTERIÉRU A EXTERIÉRU

PERSPEKTIVY VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ HLAVNÍ A POMOCNÉ

SCHÉMATA USPOŘÁDÁNÍ A PROCESŮ M.: 1:200 / 400

SCHÉMATA STRUKTURY (KONSTRUKCE A POTŘEBNÉ PODROBNOSTI, MATERIALITA) VČ. TI
(ENERGETIKA, VODY, OSVĚTLENÍ, MIKROKLIMA, BEZPEČNOST) M.: 1:200 / 400

SCHÉMATA FORMÁLNÍ

DOPROVODNÉ POTŘEBNÉ VÝKRESY, ILUSTRACE

FOTODOKUMENTACE PRACOVNÍCH MODELŮ

V. ANALÝZY, ROZBORY, SYNTÉZA, PRINCIPY, ZÁSADY – DLE ÚVAHY A POTŘEB)

B ČÁST TEORETICKÁ (DLE SMĚRNICE DĚKANA A NÁSLEDNÝCH DOHOD)

I. ABSTRAKT

II. METODA

SYSTÉM PRÁCE A POSTUP, PLÁN

SWOT , ANALÝZA, SYNTÉZA

TEZE

CÍLE

METODA (INDUKCE, DEDUKCE, MODELOVÁNÍ, DIAGRAMING, PARAMETRIKA,)

III. MÍSTO A OBJEKT – KULTURNÍ A URBÁNNÍ KONTEXT

(SOCJOKONOMICKÉ A SOCJOKULTURNÍ VZTAHY)

SYSTÉM: STŘED, KOSTRA, HRANICE; ELEMENTY A VZTAHY

STRUKTURY – SUBSTANCIÁLNÍ I SYMBOLICKÉ, VEŘ. PROSTORU, SPOLEČNOSTI
A KOMUNITY, KULTURY, KREATIVITY);

VÝVOJ, STAV (ZMĚNY, TENDENCE), PROGNOZA
PODMÍNKY TRVÁNÍ A STABILIZACE, UDRŽITELNOST (KULTURA, EKOLOGIE, EKONOMIE),
SOUDRŽNOST, PODMÍNKY ADAPTABILITY

IV. OBJEKT – TYPOLOGICKÝ DRUH:

PROCESY – USPOŘÁDÁNÍ / VYSTAVĚNÍ – STRUKTURA / FORMA – TVÁŘNOST

PRINCIPY, VÝVOJ, STAV, PROGNOZA

V. ARCHITEKTURA, TEORIE ARCHITEKTURY

STAVEBNÍ UMĚNÍ A ARCHITEKTURA JAKO KULTURNÍ KÓD

(SEMIOTIKA, KÓD, ZNAK, VÝZNAM – PREZENTACE A REPREZENTACE; MODEL REALITY
A MODEL

PRO REALITU)

PARADIGMA (KLASICKÉ, ABSTRAKTNÍ, ORGANICKÉ), OSOBNÍ POLOHA, POSTOJ

INDIVIDUÁLNÍ AKCENTY A OSOBNÍ PŘÍNOS

KONCEPT

VI. BIBLIOGRAFIE

C PROPRIETY PRO OBHAJOBU

PANELY (2 + X)

(DVA PANELY PREZENTUJÍCÍ OBJEKT V KONTEXTU A S GRAFICKÝM VYJADŘENÍM
KONCEPTU, DALŠÍ DLE POTŘEB)

ELABORÁT

1) TISK, FORMÁT A3 (PŘÍP. DLE VLASTNÍ VOLBY)

2) DIGITÁLNÍ NA ULOŽIŠTI / CD

a) PDF (PŘÍLOHY V MĚŘITKU)

b) TEXT – DOC, ILUSTRACE – JPG (ROZLIŠENÍ MIN 400DPI), VÝKRESY V MĚŘITKU – JPG (400
DPI)

MAKETA

(MÍSTO 1:500, OBJEKT 1:100)

PREZENTACE PPT

Seznam literatury:

Heidegger, M., Původ uměleckého díla

Heidegger, M., Básnický bydlí člověk

Luhmann Niklas: Social Systems

Komárek, Stanislav. Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací.

Sennett, R.: The Craftsman

Chromý, a další. 2011. Geografie

Meiss, Pierre von: Od formy k místu + O tektonice / Úvod do studia architektury

Hertzberger, Herman: Přednášky pro studenty architektury

Veselý D.: Architektura ve věku rozdělené reprezentace

Eisenman Peter: Diagram Diaries

Schumacher Patrik: The Autopoiesis of Architecture

Krier, R.: Urban space

Lynch, Kevin. Obraz města:

Norberg-Schulz, Ch., Genius loci. K fenomenologii architektury

Gehl, Jan. Města pro lidi.

Gehl, Jan a Gemzoe Lars. Nové městské prostory

Sitte, Camillo. Stavba měst podle uměleckých zásad.

Jehlík, Jan. Bezpečí, komunikace, reprezentace.

Hertzberger, Herman: Přednášky pro studenty architektury

Medek, F.: Technická infrastruktura měst a sídel

Štípek, Paroubek. Administrativní budovy.

Šestáková, I.; Dvořák, O.; Bouček, J., Stavby pro sociální služby, Nakladatelství

Stýblo, Zbyšek, Nauka o stavbách. Školské stavby,

Fořtl, K., Zdravotnické stavby,

Glosová Dagmar: Bydlení pro seniory,

Neufert : Navrhování staveb

+ další odborná literatura dle vlastního výběru

Termín zadání diplomové práce: 18.2.2019

Termín odevzdání diplomové práce: 13.5.2019

Diplomová práce se odevzdává v rozsahu stanoveném vedoucím práce; současně se odevzdává 1 výstavní panel formátu B1 a diplomová práce v elektronické podobě.

Bc. Josef Kala
student(ka)

doc. Ing. arch. Josef Kiszka
vedoucí práce

doc. Ing. arch. Josef Kiszka
vedoucí ústavu

V Brně dne 18.2.2019

Ing.arch. MArch Jan Kristek, Ph.D.
děkan

Anotace

Diplomová práce se věnuje problematice městské části Brno Obřany. Snaží se o komplexní analýzu prostorové, symbolické, formální a technické skutečnosti vybrané lokality. Na základě vyhodnocení této analýzy je vytvořen návrh ve třech úrovních. Na úrovni územního plánování, na úrovni urbanistického návrhu a na úrovni architektonické studie vybraných objektů. Je kladen důraz na symbolické a duchovní aspekty. Snahou bylo vytvořit návrh vhodný i pro společnost zítřka.

Prohlašuji, že práci jsem vypracoval samostatně.

.....
Podpis

Poděkování

Doc. Ing. arch. Josef Kiszka,
Ing. arch. Martin Křivánek,
Ing. arch. Petr Hýl

Doc. Ing. arch. Zdeněk Makovský,
Ing. arch. Vladimír Šobich,
Ing. arch. Petr Štukheil

Ing. arch. Jan Makovský,
Ing. Rostislav Košťál,
Ing. Lenka Hrčková

Ing. arch. Ivo Stejskal,
Bc. Natálie Červenová,
Ing. arch. Veronika Zárubová,
Ing. arch. Anežka Vrabcová

BcA. Lenka Krchňavá,
Bc. Alexandr Kuric,
Ing. arch. Petr Kalouda

Abstrakt

Cílem diplomové práce je prozkoumat lokalitu městské části Brno Obřany. Předpokladem bylo provedení série analytických prací, jejich výsledkem je stanovení problémů a hodnot lokality. Na základě těchto výsledků byl zpracován návrh řešení problémů na úrovni územní politiky celé městské části, na úrovni urbanistické studie historické centrální části a na úrovni architektonické studie uzlové lokality bývalé textilní továrny a jejího okolí.

Obecným cílem vývoje města je jeho formální konstituce, maximální míra "lokální autonomie." Obecným cílem tvorby prostoru je touha po tom, abychom žili v oduševnělém a kulturním prostředí.

Metoda

Na základě analytických prací zpracovaných v semestrální práci byl syntetickým způsobem zpracován urbanistický architektonický návrh pro Obřany.

Analytickými podklady je systém výkresů a map. Pro zpracování směrodatného návrhu se ukázalo jako nezbytné studium historie místa a symbolických přesahů.

Zpracovaný návrh počítá s postupným vývojem a transformací společnosti.

Místo a objekt - kulturní a urbánní kontext

Obecná charakteristika

Obřany jsou obcí s historickými základy na historicky významném místě. Byly připojeny k Brnu a správně sloučeny s Maloměřicemi. Obřany tvoří vstupní bránu do města Brna (leží na jeho okraji). Mají přibližně 2500 obyvatel. Nacházejí se na břehu řeky Svitavy.

Obřany jsou vyčleněny oproti okolí zelení a výrobní plochou/manipulačním nádražím. Jejich prostorová samostatnost je determinována touto konfigurací.

Obřany jsou součástí radiálního silničního systému města Brna.

Systémová analýza Obřan

V této části analýzy se zabývám systémovým chováním Obřan. Popisuji stávající stav zástavby a prostorů. Naznačuji hierarchii v rámci kostry veřejného prostoru. Pojmenování subsystémů je orientační povahy. Částečně vychází z místního pojmenování, a kde to chybí, nebo jej neznám, stanovuji pro účel systémového popisu vlastní.

Subsystémy

Základní rozdělení je na primární bydlení a na sekundární bydlení. Do systému Obřan patří prostory zeleně a prostor železnice, který je v mnoha ohledech specifický. Subsystém zástavby lze rozčlenit na subsystémy podle jejího charakteru a polohy.

Okolí a hranice

Na jižní straně je okolím Obřan sousední městská část Maloměřice. Bezprostředně se zde nachází železniční manipulační plocha, průmyslové objekty, městská zeleň, a volné parcely určené k zastavění. Toto okolí má s Obřany velmi málo prostupnou hranici. Specifickým prvkem v tomto okolí je Cacovický ostrov a Cacovice samotné. Jedná se o natolik specifickou lokalitu, která je oddělena od Obřan a Maloměřic volnými prostory. Proto bych ji posuzoval jako samostatný nezávislý systém. Toto okolí má s Obřany velmi malou styčnou plochu, která je prostupná po jedné cestě. Na západní straně je okolím Obřan drobný les a za ním městská část Lesná. Toto okolí má s Obřany pro pěšího velmi dobrou prostupnost, hranice z tohoto úhlu pohledu v podstatě není konstituována. Autem je tato oblast v podstatě neprostupná. Dělí se na části, které jsou přístupné z Obřan, a na části přístupné z Lesné. Projet může terénní vůz. Na severu je hranicí Obřan les, nachází se v něm usedlost Panská Lícha. Katastrálně je to stále součástí Obřan, ale pro systém lze tuto oblast považovat za okolí. Na severovýchodě je okolím Obřan les a pole, ve kterých se nachází

okrajové části Bílovic nad Svitavou. Prostupnost je možná po silnici a drobných lesních cestách. Podstatným spojením Bílovic a Obřan je řeka Svitava a cesty vedoucí podél ní. Jsou určeny pěším, a cyklistům. Podél řeky vede také železniční trať.

Vstupy

Za hlavní vstup do Obřan lze považovat Obřanský most. Dalším podstatným vstupem do systému je konec Obřan na silnici směrem na Bílovice. Zde zároveň končí Brno jako celek. Tato brána nemá sice stejný význam, jako hlavní, ale je s ní v přímém vztahu a souvislosti. Vstup od Cacovic a vstup z Cacovického ostrova jsou vedlejší, spíše pro obsluhu, nebo pěší. Jsou spojeny s přítomností řeky. Těmto vstupům opačné jsou vstupy přes pěti-obloukový železniční most. Jsou pro pěší a cyklisty. Tato kategorie vstupů souvisí s plynutím řeky, cesty jsou jemné, pomalé, provoz je klidný. Další kategorií vstupů jsou vstupy z lesů, polí a luk. Zpravidla ústí do oblastí sekundárního bydlení, nebo vedlejších uliček. Jsou nezbytnou utilitární součástí, ale také se nachází na místech, kde hranice systému není velmi pevná.

Střed systému

Z hlediska provozních, historických, topografických a mentálních hledisek je zřejmé, že střed systému se nachází na ulici Fryčajova přibližně mezi křížením s ulicí Hlaváčova a Obřanská.

Ohniska

V Obřanech lze mimo střed systému pozorovat soustavu několika ohnisek. Nejvýznamnějším je prostor sídliště (12), na který provozně navazuje několik dalších subsystémů a zároveň formálně připomíná shromažďovací prostor. Dalším významným, je prostor před viaduktem na ulici Zázmolí a další.

Kostra veřejného prostoru

Rozdělil jsem ji do několika kategorií.

1. Nejvíce exponovaný prostor - do tohoto prostoru směřují všechny systémové vazby. Zároveň je historickým jádrem vesnice.
2. Důležité ulice - tyto ulice distribuují vazbu na nejdůležitější prostor, zároveň koncentrují množství vybavení.
3. Běžné ulice - zpravidla slepá obslužná cesta ohraničená domy a soukromými pozemky. Tato hierarchie je doplněna o další specifické prostory.
4. Polootevřený prostor propojený s tokem - není zcela ohraničený zástavbou, ale otevírá se k přírodě.
5. Otevřený veřejný prostor (podle principů Athénské charty) - nachází se ve specifickém místě obřanského sídliště. Ve své konkrétní poloze funguje jako vedlejší ohnisko, pro přilehlé subsystémy zástavby.

Celkové hodnocení

Celý systém zástavby lze popsat jako hierarchický. Všechny subsystémy zástavby jsou provozně propojeny s jádrem Obřan (ulice Fryčajova). Z toho vzniká předpoklad, že pokud na tomto místě podpoříme vznik návsi, veřejného prostoru, centra, tak by mohlo mít naději na fungování. V současné době je prostor paralyzován sám sebou, protože je jedinou dopravní cestou. Doprava zabraňuje fungování tohoto centra jako cíle cesty. Součástí tohoto předpokladu je, že centrum bude fungovat, pokud odkanalizujeme tranzitní dopravu jinudy.

Charakteristika vybraných dílčích subsystémů

Subsystém Barvy a Horní písky (18, 19)

Tyto části systému se nachází na západní straně systému Obřan. Jejich specifikem je, že jejich vztah k Obřanům není jednoznačně definovaný. Historicky bychom neváhali, protože topografie jasně determinovala tyto části jako součást obřanského konvizačního celku. Těleso trati ovšem určilo jasnou hranici Obřan. V historických územních plánech najdeme úvahy o možnostech zastavění tohoto území. Podle katastrálního dělení se také jedná o Obřany. Tato lokalita má dnes bipolární charakter a patří k Obřanům stejně jako k sousední Lesné. Tato situace z ní činí velmi samostatnou enklávu. S tímto postavením, by se mělo počítat v případném návrhu na zastavění. Pokud bychom tuto část chápali jako samostatnou, vzniká z viaduktu na ulici Zázmolí poměrně významný vstup do celkového systému.

Subsystém Obřanské Maloměřice (23)

Tato severní část Maloměřic je subsystémem s bipolárním vztahem. Od Maloměřic samotných je oddělena průmyslovými plochami a plochami zeleně, což ji vytlačuje na okraj Maloměřic. Naproti tomu leží na významné široké ulici, která ji fixuje k systému Maloměřic.

Image Obřan

Obřany jsou okrajovou městskou částí Brna. Nacházejí se v jeho severovýchodním cípu. Jsou tím posledním, co člověk cestující směrem do Bílovic, Adamova, a dál do Moravského krasu potká. V opačném směru je lze chápat jako bránu do města Brna.

Jejich struktura se rozkládá podél dvou základních os. První osou je pravý břeh řeky Svitavy. Druhá osa je kolmá na řeku. Vede kolmo vzhůru širokým údolím (Obřanského potoka).

Charakter Obřan

Obřany mají charakter rostlé zástavby. Svou strukturou a rozsahem je lze popsat jako vesnici. Jádrem této vesnice je ulice Fryčajova. Zdráhám se Obřany nazvat ulicovkou, protože v jejich severní části vznikl během minulého století prostor, který připomíná náves. Schválně říkám připomíná, protože neplní zcela funkci návsi.

Část struktury zástavby lze popsat jako malebnou. Mluvím o historicky nejstarších ulicích, které se vinou kolem kostela. Jsou úzké a sestávají se z malých dělnických domků. Charakter této části lze srovnat například s Kamennou kolonií.

Mlýnské nábřeží má charakter vilové čtvrti.

Další část Obřan je formována ulicí Hlaváčova, Řádky, Újezdy a Zázmolí. Charakter je srovnatelný s řadovou zástavbou například blízkých Židenic. Ulice jsou postaveny na poměrně pravidelné a husté struktuře.

V severní části Obřan jsou věžové bytové domy z minulého století poměrně volně rozmístěné, postaveny přímo do dialogu se starší řadovou zástavbou. Tato část má charakter „sídliště“. Srovnatelné atmosféry znám z Bohunic.

Specifickým prvkem Obřan jsou slepé ulice, které vedou vzhůru údolím a končí u lesa, kam dále pokračuje lesní cesta, nebo pěšina. Je to ulice Hradiska, Liští, Bílovická, Výпустky.

Cesty

Výraznou cestou je Ulice Fryčajova. Její začátek je na Obřanském mostě a míří do kopce v kolmém směru na řeku a na vrstevnice. Je obklopena řadovou zástavbou a je přímo přístupná z většiny ulic v Obřanech. Její trasa není zcela přímá, z topografických důvodů se dvakrát výrazně zahne. To ovšem v zásadě neničí její postavení, protože tato ulice je velmi frekventovaná a stálá přítomnost silniční dopravy ji jasně charakterizuje po celé její délce.

Rovnoběžně s ulicí Fryčajovou vede ulice Cihelní. Je přístupná pouze pro pěší a cyklisty. Jedná se o záhumennou komunikaci. Její nástupy jsou natolik nepatrné, že těžko může sloužit cizinci. Nicméně místní se díky ní může vyhnout frekventované Fryčajově.

Další významná cesta je podél Svitavy. Může sloužit zejména cyklistům a pěším. Pro auta je přístupná pouze částečně. V rámci širších vztahů se jedná o významnou cyklostezku pomalým tempem stoupající směrem z Brna vstříc Moravskému krasu. Pohybují se po ní množství zejména rekreačních cyklistů, kteří využívají místní občerstvovací zařízení.

Okraje

Obřany mají pouze jeden poměrně výrazný okraj, kterým je řeka. Za méně výrazný okraj lze považovat okolní lesy a pole. V některých místech jsou poměrně zřetelné. Takže je možné říct, běž až k lesu, nebo dál už je jenom pole.

Obřanami prochází výrazná bariéra. Je jí železniční trať na Prahu, která velkým obloukem nemilosrdně protíná Obřany. Přes údolí Svitavy prochází po mohutném obloukovém mostě, aby se vzápětí ponořila do krátkého tunelu. Bezprostředně za tunelem se objeví v zářezu, který jen těsně míjí kostel sv. Václava. (v tomto místě trať protřela hřbitov, který býval u kostela. Přetnula také dvě historické uličky, z nichž je pouze jednou ulicí umožněn nadchod pomocí betonové lávky.) Další objekt na dráze je viadukt přes ulici Fryčajova. Zde tvoří poměrně výrazný orientační bod. Dále je trať umístěna na železničním náspu a pokračuje zahradami a poli. Překonává další dva malé viadukty.

Oblasti

Při pohledu na mapu se rozdělení na oblasti jeví jako zřejmá věc. Obřany se sestávají z mnoha různých struktur, které jsou na pohled dost odlišné. V silném kontrastu vedle sebe stojí skupina vil na Mlýnském nábřeží a domy v dělnické kolonii na kolmé Kmochově ulici. Dalším výrazným rozdílem je Fryčajova ulice, vždy plná provozu, proti blízké zástavbě rodinnými domy v ulicích Hlaváčova, Zázmolí... Dost výrazná je oblast na severní části, kdy z jasně vesnického charakteru prorůstá v sídliště. Specifickou atmosféru má bývalá textilní továrna a její blízké okolí. Další zcela odlišitelné pocity vyvolává ulice Hradiska. Velmi strmá silnice v kamenné dlažbě se vine do úzkého údolí. Domy jsou obklopeny srázy a stromy.

Uzly

Skutečně fungující uzly Obřany nemají. Jako jediné místo, které uzel ve všem připomíná je začátek Fryčajovy ulice, kde se protíná s cyklotrasou. Na tomto místě jsou budovy postavené s poměrně výraznými rozestupy. Nachází se tu malá provizorní samoobsluha, stánek s kávou a zmrzlinou. Na protější straně je opuštěná část fabriky. V bytovém domě Mlýnské nábřeží 1 je umístěna jedna obchodní jednotka v parteru. Potenciálu rozvoje tohoto uzlu se budu věnovat v samostatné části.

Další místo, které částečně funguje jako uzel, je volné prostranství v severní části, na pomezí řadové zástavby a sídliště. Prostor připomíná náves. Je zde dětské hřiště. Dále je zde obchod, který je spíše ve zchátralém stavu. Prostorem prochází rušná silnice Fryčajova, která je od zbytku prostoru oddělena souvislým pásem keřů a stromů. Ten kdo pouze projíždí, nemá příležitost přisoudit tomuto prostoru zvláštní kvality, nebo od něj očekávat další funkce.

Významné prvky

Budova fabriky je prvním výrazným prvkem při příjezdu do Obřan směrem z Brna. Tím že hlavní budova fabriky stojí na „ostrově“ se nachází uprostřed Obřanského mostu. Obřanský most je dlážděn kamennou dlažbou. Toto spojení staré zanedbané budovy a hrubé dlažby vytváří dohromady jeden obraz. Jak pro cestující autem, tak pro pěší, kteří zajisté nepřeslechnou hluk, který auta na mostě vydávají. Pěší si toto místo může spojit s přítomností řeky a náhonu.

Dalším významným prvkem je kostel. Ten je ovšem při průjezdu Fryčajovou ulicí ukryt a průhled na něj se objeví jen v krátkém okamžiku a pod úhlem vzhůru, takže z auta nelze spatřit. Pěší jdoucí po Fryčajově věnuje pozornost dopravní situaci a na kostel se podívá a všimne si jej pouze pokud se vydá jeho směrem.

Orientačním bodem, který dobře funguje, je železniční most, který překonává Fryčajovu ulici. Není sice nějak kulturně zajímavý, ale nachází se v zatáčce ulice a je jakousi bránou do trochu odlišné části Obřan.

Dalším orientačním bodem jsou věžové bytové domy v severní části Obřan.

Na cestě podél řeky tvoří významné prvky mosty a lávky přes řeku. Po proudu je to Makovského lávka, která slouží zejména cyklistům na cyklostezce. Obřanský most v souvislosti s továrnou zmíněný dříve. Dále lávka Simony Monyové, sloužící také pouze pěším a cyklistům.

Méně významným bodem je bysta J. A. Komenského před školou na Hlaváčově ulici. Přesto, že není zvlášť specifická, ocitla se na titulní straně Maloměřického zpravodaje jako stálý prvek.

Dalším méně významným bodem je Busta Vincence Makovského, umístěná u vstupu do jeho vily, ve které žil.

Na protějším břehu řeky v místě Makovského lávky se nachází konečná tramvaje č. 4. Jedná se o poměrně rozlehlé volné, z větší části zatravněné prostranství. Nachází se zde také hospoda pro cyklisty.

Problémy

Prostor Fryčajovy ulice vypadá, že se jím spíše projíždí, než že by se v něm bydlelo.

Železnice vydává hluk, nepříliš často, ale zato velmi intenzivně. Má kolem sebe 60 m ochranného pásma na obě strany. V některých místech je těžko překročitelnou bariérou.

Architektonicky hodnotná bývalá textilní továrna chátrá a není zatím žádná reálná vyhlídka na její obnovu a rekonverzi.

Dominanta kostela se vzhledem k podmínkám neuplatňuje.

Na Fryčajově ulici chybí dostatečný počet významných bodů, který by zvýšil její atraktivitu.

Uzly mají nízkou koncentraci aktivit.

Vazba na Lesnou

Problematickou otázkou je vazba na sousední městskou část Lesná. Současně je mezi částmi les a zahrádkářské kolonie. Vzhledem k vývoji navrhuji proměnu tohoto prostoru na normální bydlení v rodinných domech. Částečně tím vznikne souvislé propojení mezi částmi.

Lokální autonomie

Snahou bylo při urbanistickém návrhu docílit maximální lokální autonomie. Jednak je to z technického úhlu pohledu. Součástí návrhu je umístění více MVE na náhony na řece Svitavě. Již dnes jsou dostupná řešení tzv. vírových elektráren. Mají velmi jednoduché provedení a mohou být lokálním doplněním zásobování z energetické sítě.

Další částí návrhu je retardování odtoku vody Obřanským potokem. To by podle předpokladů mělo docílit lepší stabilitu hladiny podzemní vody v lokalitě. Tento návrh zároveň počítá s obnovením povrchového toku Obřanského potoka v jeho zatrubněné části. Potok se tak stává kontinuálním liniovým prvkem, který teče paralelně vzhledem k hlavní urbánní ose Obřan - Fryčajově ulici.

Lokální autonomie souvisí i s co nejnižší úrovní samosprávy. Z tohoto důvodu se věnuji tématu spolkového sálu. Do jehož blízkosti umisťuji také kontaktní bod pro setkávání úředníků s občany.

Zvýšení počtu obyvatel

Součástí návrhu je odstranění překážek přirozenému vývoji zástavby v lokalitě. Přímo v centrální části by se mohl počet bytových jednotek až dvojnásobit. Vzhledem k rostoucímu počtu obyvatel ve městě vidím tuto možnost jako reálnou.

Pro větší počet obyvatel se výrazněji vyplatí investovat do navržených záměrů. Návratnost na vyšším standartu bydlení se tady vrací dvojnásobně.

Objekt a typologický druh

Veřejné prostory

Vyhodnocením analytické části práce jsem dospěl k závěru, že Obřany potřebují akcentovat symbolickou strukturu prostoru. Předpokladem je, že se to podaří doplněním objektů a změnou v úpravě veřejných prostorů. Výrazným problémem v obrazu Obřan je chátrající areál Esslerovy textilní továrny. Rozkládá se na ostrově a na pravém břehu náhonu.

Historická náves je orientována na jižním svahu. Je osou zástavby Obřan. Je současně hlavním komunikačním kanálem. Na jejím jižním konci je ukončena mostem přes řeku Svitavu. Zde dochází k nejvýraznější kulminaci provozních symbolických a přírodních křížení. takové místo je jedinečné v rámci Brna.

Snahou bylo v tomto prostoru vytvořit veřejné prostranství.

Zásadním momentem je přechod přes řeku. Historicky byl přechod přes řeku zjevně situován o přibližně 100 metrů východněji. Nenavazoval tedy přímo na náves. Náves byla pohledově ukončena stavbami. dodnes jsou fragmenty této skutečnosti uchovány v katastru nemovitostí. Most v současné poloze byl vybudován až ve třicátých letech minulého století. Z tohoto důvodu je v současnosti vjezd do Obřan formálně nedefinován.

Ulice Fryčajova je významnou dopravní tepnou. Navrhuji zklidnění dopravy, proměnu prostranství formálně zpět k podobě návsi. Přesto musíme stále počítat s jejím dopravním využitím, které i při odklonu tranzitní dopravy přes navržený obchvat zůstává zásadní pro obsluhu Obřan samotných.

Proto se domnívám, že Obřany potřebují náměstí. Náměstí v centru Obřan. Náměstí v jejich systémovém středu. Náměstí na jejich stávající symbolické kostře.

Novostavba objektu krytého parkování a infocentra

Předpokladem pro vytvoření nových funkcí a prostorů v centrální části Obřan je doplnění parkovacích kapacit. Výpočet komplikovaný vzhledem k poměrně nestandardním funkcím zvolených objektů. Jako velmi příznivý faktor ovšem působí velmi dobrá obsluha MHD (tramvaj a autobusy). Z výpočtu tedy vychází potřeba 40 parkovacích stání, v lokalitě. Navržený stav počítá s možností, krátkodobě zastavit kdekoli na návsi, je-li to potřeba. Dalším faktorem, působícím příznivě vzhledem k počtu potřebných stání je prognóza rozvoje autonomní a sdílené individuální dopravy.

Vytvořené parkovací kapacity byly cíleně kryté spíše pohledově než před deštěm. Díky konfiguraci terénu je možné zapustit parkovací objem do terénu a k jeho vjezdu sjet po ulici Břehová - nevzniká potřeba rampy.

Z generelu protipovodňových opatření města Brna vychází nezbytnost vytvoření protipovodňové zídky. Navržený objekt parkování je navržen tak, aby plnil i tuto funkci.

Pro podporu pocitu autonomie zde navrhuji informační centrum. Plnilo by funkci sdílení informací pro turisty (významná nadnárodní cyklostezka prochází přímo kolem), ale také informace pro občany. Poskytovalo by informace o administrativních problémech, možnostech apod. V noci by fungovalo jako strážnice městské policie.

Představa je tedy taková, že v tomto objektu je 24 hodin, 7 dní v týdnu člověk. Symbolický strážný.

Na střeše parkovacího objemu navrhuji pobytovou palubu s dětským hřištěm. Další provozní návazností může být, že přijde rodina na náměstí a zatímco rodiče nakupují, nebo jednají na úřadě, děti si hrají na palubě, hlídány společnou chůvou....

Novostavba spolkového sálu a kontaktní místo úřadu

Předpokladem pro pozitivní rozvoj demokratické a svobodné společnosti je pestrá občanská aktivita. Cílem bylo věnovat jí výsadní pozici v rámci navrženého náměstí, v rámci kostry veřejného prostoru Obřan. Jedním z navržených účelů tohoto objektu je prostor pro zasedání zastupitelstva. Obřany jsou administrativně sloučeny se sousedními Maloměřicemi. Administrativní hranice vede osou řeky Svitavy. Společný úřad městské části se nachází v Maloměřicích.

Symbolicky proto umísťuji prostor pro společný dialog na ostrov nacházející se mezi částmi. Dalším symbolickým prvkem je otevření prostoru skleněnými plochami do přírody a do veřejného prostoru náměstí.

Další funkcí tohoto objektu je kontaktní místo úřadu. (Mám poměrně mnoho čerstvých zkušeností s komunikací s úřady při vyřizování stavebních povolení. Nad kulturou této části státní správy kroutím hlavou v mnoha ohledech.) Proto vidím jako vhodné soustředit jednání úředníků s občany do transparentního místa. Nikoli do kanceláře úředníka, ale do čistého prostoru, kde není nikdo hostem ani hostitelem.

Rekonverze bývalé Tkalcovny

Přízemní železobetonový skelet. Novým účelem je komerční nájemní plocha pro obchody a služby. Obchodní jednotky jsou přístupné z exteriéru. Stavba má ve svém jádru sdílený zásobovací prostor vybavený klecovými kójemi na zboží.

Výrazným navrženým zásahem je asanace výběžku na jižní straně stavby. Přicházíme tím sice o podlažní plochu, ale zpřístupňujeme tím větší délku parteru. Díky této asanaci je možné zpřístupnit nábřeží náhonu. Tím se dostává prvek zeleně až do jádra vytvořeného náměstí.

Rekonverze bývalé přádelny

Jedná se o čtyřpodlažní železobetonový skelet. První taková stavba v Brně vůbec. Původní účel splňovala prostě jako čtyři rovnocenná podlaží vybavená stroji. V budově byl pouze jeden výtah, který podle vyprávění nestačil. Pracovníci museli nosit přízi po schodech.

Navržená úprava vytváří z většiny plochy přízemí veřejný prostor náměstí. Vznikne ojedinělý zastřešený veřejný prostor. Na této úrovni vznikne restaurace a vstupní hala do nadzemních podlaží tohoto objektu.

Nadzemní podlaží jsou určena pro specifický kulturní prostor zítřejší společnosti městského významu. Předpokladem je kompletní proměna společnosti. Veškerá mechanicky opakovaná činnost bude prováděna stroji. Lidé budou mít více času na kulturu. A zároveň budou více závislí na vlastní kreativě a iniciativě. Pro vznik této společnosti vidím jako důležité vytvořit odpovídající prostředí. Pro tvůrčí práci vycházím z typologie openspace co-workingu rozšířeného o služby mentoringu. Celý tento prostor je doplněn o plně podlaží strojů. Já sám si to zatím neumím představit a nakreslit jinak. Tento prostor nazývám Synthetic factory (podle

filmu Blame, 2017). Funkčně si jej představuji jako modelové centrum budoucnosti. Skrze inovativní práci lidí a jejich nové požadavky by se tato továrna mohla postupně proměnit v syntetickou továrnu budoucnosti.

Stávající výroba

V srdci ostrova je průmyslová hala, v níž sídlí fungující výroba průmyslových rozvaděčů. Tento provoz zachovávám. Vytváří přibližně 10 až 15 pracovních míst, což shledávám jako významné. Prostor výroby ohraničuji a dávám mu jasný vstup z ostrova.

Muzeum v bývalém mlýně

Součástí areálu je bývalý mlýn. Jedna ze dvou budov bývalého mlýna je přebudována na bytový dům. O jeho funkci nelze pochybovat. Lze pochybovat o jeho vzhledu. Druhou budovu navrhuji využít na muzeum. Náplň muzea by mohla být trojí. Muzeum moravského Manchesteru, muzeum keltského osídlení v Obřanech, muzeum Vincence Makovského.

Hydroelektrárna

Na náhonu se nachází fungující hydroelektrárna. Navrhuji její zpřístupnění po schodech z prostoru navrženého náměstí. Vznikne tak průchozí trasa po celé délce náhonu, vhodná pro procházky místních i návštěvníků.

Park

Na východní straně ostrova navrhuji park. Vzhledem k poměrně stísněným přírodním podmínkám je to jediné místo, kde se může například odehrát letní hudební vystoupení nebo hodová slavnost.

Obnovení mostu

Navrhuji obnovení mostu v jeho bývalé poloze. Záměrem je zvýšit prostupnost území, zejména z prostoru, kde navrhuji železniční zastávku.

Architektura

Novostavba objektu krytého parkování a infocentra

Auta, jako věc podporující život lidí, nejsou chápána jako společný cíl. Proto jsou umístěna v blízkosti centra, aby mohla plnit svůj účel, ale mimo hlavní kompozici.

V ulici Břehová, která se v tomto místě pozvolně svažuje, vzniká stěna z pohledového betonu. Je perforována, aby se narušila její přísnost vůči okolním rodinným domům.

Infocentrum je komponováno jako baldachýn z pohledového betonu. Má za cíl zvát do svého stínu. Nabídnout poutníkovi sucho za krkem, veřejné WC a informaci, co všechno může vidět, podniknout a za čím se vrátit do Obřan.

Novostavba spolkového sálu a kontaktní místo úřadu

Stavba je komponována podle zásady obsluhovaného a obsluhujícího prostoru (obsluhující části jsou okrajové bloky z pohledového betonu, zbytek je obsluhovaný - celoprosklený). Interiérový prostor má světlou výšku 5 m. Je předělen masivními zdmi na potřebné místnosti.

Rekonverze bývalé tkalcovny

Objekt zůstává přízemním. Jeho tvářnost je velmi změněna asanačním zásahem. Vytvořená rána do objektu je zaplněna fasádou ze skla a pohledového betonu. Stávající zdi jsou vybaveny kontaktním zateplením a novými prosklenými výlohami.

Rekonverze bývalé přádelny

Objekt má zásadní význam pro obraz Obřan. Zároveň má symbolický význam pro Obřany. V určitém okamžiku stála v Obřanech jedna z nejmodernějších staveb v širokém okolí. Textilní průmysl přinesl do Obřan pracovní příležitosti. Malá vodní elektrárna zase pokrokové veřejné osvětlení.

Modernistický výraz budovy je první hodnotou, kterou má smysl zvýraznit. Kompozice fasády je velmi důvtipná, architekt Plečnik by se za ni nestyděl. Třetím významným prvkem jsou železobetonové stropy s náběhy, jejichž krása vyznívá v otevřených prostorách přes celá podlaží.

Ochrana vybraných hodnot determinovala architektonický výraz navržených zásahů. Účelová přístavba je orientována na pohledově nejméně exponované straně. Je záměrně vytvořena stěnovým systémem stereotomicky, aby podpořila tektonický ráz historické budovy.

Zvolené tepelně technické řešení pracuje s nezbytností izolovat vnitřní prostředí, ale zároveň uchránit původní výraz budovy. Řešení nabízí přidanou hodnotu dvojité fasády. Vytváří prostor pro stínění. Uchovává nedotknutý původní výraz.

Přádelna v době svého vzniku byla technicky velmi vyspělou stavbou nejen svou konstrukcí, ale také svou náplní. Navržený účel ctí toto bývalé postavení a navrhuje využití vyspělé a dostačující pro budoucí generace.

Pohledový beton a bílá omítka.

Pro návrh jsem zvolil základní rozvržení pro použité materiály. Nově navržené objemy jsou z pohledového betonu. Volím úpravu pískováním, která zajistí poměrně čistý dojem.

Zvláštní úpravu betonu volím na objektu spolkového sálu a kontaktního místa. Zde navrhuji použití "palisádového" betonu. Bude vytvořen (in-situ) odlitím do bednění z celých kmenů bukového dřeva. Historikové se domnívají, že Keltové měli kolem svého významného hradiska val s palisádou. Já tedy na tuto souvislost s hranicí Obřan a s její dávně historickou formou upozorňuji.

Zhodnocení

Obecně lze hodnotit cíle jako dosažené. Dospěl jsem k návrhům konkrétních řešení ve všech vytyčených rozměrech. Je pravdou, že práce klade výsadní důraz na architektonickou studii vytyčené lokality. Součástí ambicí na začátku práce bylo vytvořit architektonickou studii také pro lokalitu pod kostelem, ale ukázalo se to jako nereálné vzhledem k možnostem a silám jednoho studenta.

Domnívám se, že výsledná studie je ideově aplikovatelná pro budoucí vývoj Obřan.